

УДК 340.12:342.7

DOI: 10.31359/1993-0909-2019-26-2-13

Дмитро Сергійович Бойчук

Кафедра міжнародного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Відділ планування та аналізу правових досліджень

Національна академія правових наук України

Харків, Україна

ПРАВОСВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ПЕРЕДУМОВА РОЗШИРЕННЯ ЧИННОГО ОБСЯГУ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЗБРОЮ В УКРАЇНІ

Анотація. Сучасна юридична наука відкриває нові перспективи в дослідженні проблем правової системи, яка є самостійним напрямом загальнотеоретичної юриспруденції. Забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина в повному обсязі є доволі непростим процесом. Зокрема, існує істотна невідповідність між сучасними правовими регуляторами, юридичними засобами та справжнім станом реалізації культурних прав і свобод людини в Україні. Проблемою в Україні залишається відсутність законодавчого регулювання обігу зброї. Тому стаття присвячена з'ясуванню ролі правової свідомості особи та правової культури в суспільстві за умов імовірного розширення чинного (на сьогодні) обсягу права людини на зброю в Україні. У роботі використано соціально-детерміністична система визначення змісту прав людини (зокрема, права людини на зброю) та діалектичний підхід. Проаналізовано загальнотеоретичні підходи до визначення термінів «правосвідомість» та «правова культура» в контексті правосвідомості осіб – суб'єктів права на зброю. Автором виявлені чинники, які впливають на культуру поведінки зі зброєю, серед яких: традиції сімейного виховання, навчальні заклади, спортивні секції та ін. Установлено, що необхідним елементом формування високого рівня збройової культури є достатня розвиненість комплексу позашкільної освіти. Також виділені проблеми щодо реалізації прав людини і громадянина на зброю в Україні. Установлено, що приклади практики запровадження країнами легалізації зброї для самозахисту надають повну картину наслідків впливу таких дій на суспільство. Аргументовано твердження про те, що джерелом права людини на зброю є не тільки норми законодавства, а й корпоративні норми та правовий звичай. Проаналізовано корпоративні норми, які є джерелом права людини на зброю. Зазначено про позитивний вплив соціальних регуляторів, які впливають на підвищення рівня правової свідомості осіб та правової культури в суспільстві в контексті права людини на зброю.

Ключові слова: правова свідомість, вогнепальна зброя, право на зброю, культура поведінки зі зброєю, права людини, профілактично-виховні заходи.

Dmytro S. Boichuk

Department of International Law
Yaroslav Mudryi National Law University
Department of Planning and Analysis of Legal Studies
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine

ON THE ISSUE OF LEGAL AWARENESS AND LEGAL CULTURE AS A PRECONDITION OF THE ENLARGING OF THE CURRENT AMOUNT OF THE RIGHT TO ARMS IN UKRAINE

Abstract. *Modern legal science opens new perspectives of researching problems of legal system that is the independent branch of general theoretical jurisprudence. Provision of constitutional rights and freedoms of a human and a citizen in its entirety is the difficult process. In particular, there is significant discrepancy between modern legal regulators, legal arrangements and real state of implementation of cultural rights and freedoms of a human in Ukraine. The problem is still absence of legislative regulation of traffic in arms. That is why the article is devoted to clarifying the role of legal awareness of a person and of legal culture in society in the context of the likely expansion of the current level of the human right to arms in Ukraine. In the writing, social and deterministic system to determine the right of a human (in particular, the right to arms) and dialectic approach were used. The general theoretical approaches to the definition of the terms “legal awareness” and “legal culture” are analysed in the context of legal awareness of persons who are the subjects of the right to arms. The authors have revealed factors that affect the culture of weapon handling, among them are: tradition of family education, educational institutions, sports clubs and others. It has been established that the necessary element to form a high level of arms culture is sufficient development of out-of-school education. Also, the issues on implementation of rights to arms of a human and citizen have been selected. It has been established that examples of the practice of introducing weapons legalisation for self-defence by countries provide a complete picture of the consequences of such actions for society. The statement that the source of the right to arms of human is not only legislation norms, but also corporate norms and legal custom has been proved. Corporate norms that are source of right to arms have been analysed. The positive influence of such social regulators on raising the level of legal awareness of individuals and legal culture in society in the context of the human right to arms is indicated.*

Keywords: legal awareness, legal culture, the right to arms, weapons, culture of handling of weapons, human rights.

ВСТУП

Дослідженню різних аспектів права людини на зброю присвячені численні праці науковців – представників різних суспільних наук. Зброя є предметом відповідної уваги, у тому числі з боку вчених-правників, які є представниками різних галузей права. Так, окремі аспекти правового регулювання поводження зі зброєю досліджувалися в межах науки адміністративного права (як об’єкт дозвільної системи), цивільного права (як річ, як об’єкт права власності), кримінального права (як предмет відповідного складу злочину чи як знаряддя вчи-

нення інших), криміналістики (в аспектах криміналістичної ідентифікації та реєстрації зброї) тощо.

Представниками вчених-правників, що досліджували питання поводження зі зброєю в різних наукових аспектах, є: Г. Авдєєва, Ю. Баулін, П. Берзин, П. Біленчук, О. Бокій, К. Гориславський, О. Капліна, А. Корнієць, А. Кофанов, О. Кривошеєв, М. Майстренко, М. Мазур, В. Михальов, С. Москаленко, І. Мусієнко, Я. Новак, П. Орлов, М. Панов, Є. Підлісний, М. Пінчук, Н. Плюшкевич, Ю. Пономаренко, В. Речицький, О. Романов, О. Сарнавський, О. Суляєва, В. Тацій, П. Фріс, О. Фролов, О. Харитонов, В. Шевчук, В. Шепітько та ін.

Водночас певні (насамперед – загальнотеоретичні чи філософсько-правові) аспекти такого права людини є недостатньо дослідженими на науковому рівні. Актуальним в Україні постає питання про доречність *розширення чинного на сьогодні обсягу права людини на зброю* (такий термін був запропонований нами раніше на заміну загальнонавживаного терміна *легалізація зброї* [1]) на сьогоденному етапі розвитку суспільства в країні. Питання про збройову «зрілість» українського суспільства, рівень правової культури та правосвідомості є достатньо актуальними протягом останніх років. Вважаємо за необхідне приділити їм більш детальну увагу.

Отже, предметом цього дослідження є *визначення ролі правосвідомості людини та правової культури суспільства* при регламентації законодавцем обсягів права людини на зброю та реалізації зазначеного права його суб'єктами. Зауважимо, що нами в цій роботі досліджено специфіку регулювання відносин, пов'язаних із поводженням виключно з цивільною зброєю саме цивільними особами.

1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основним методологічним інструментарієм дослідження є соціально-детерміністична система визначення змісту прав людини (зокрема, права людини на зброю) та діалектичний підхід. Методологічною основою дослідження є система філософських, загальнонаукових і правових методів та принципів, що використовуються у взаємозв'язку. Окрему роль як методи дослідження відігравали формально-логічний метод, аналіз та синтез. Робота виконана з урахуванням принципів методологічного плюралізму й інтегрального підходу до праворозуміння.

Метод аналізу дозволив виявити, що ще одним необхідним елементом формування високого рівня збройової культури є достатня розвиненість комплексу позашкільної освіти. До них слід віднести відповідні тири, спортивні гуртки та секції, відповідні заходи громадських організацій тощо. Завдяки їм будь-які бажуючі особи (з мінімальними обмеженнями за віковим цензом) можуть як ознайомитися з базовими навичками безпечного поводження зі зброєю, так і займатися цим як спортом чи хобі на професійному рівні.

На жаль, статистика щодо доступності стрілецького спорту на сьогодні є негативною. У період з 1991 по 2002 р. кількість тирів скоротилася з 2 245 до 166 відповідно. Цей факт, беззаперечно, фактично унеможлиблює легальне задоволення природного інтересу дітей до зброї та отримання важливої для них психологічної підготовки [2].

Крім того, на думку автора, незважаючи на різні переваги та недоліки загальної військової повинності для чоловіків у державі, беззаперечним є той факт, що проходження військової служби формує неухильне виконання правил техніки безпеки поведіння зі зброєю, слугує психологічним і практичним тренуванням її використання.

Приклади практики запровадження країнами легалізації зброї для самозахисту надають повну картину наслідків впливу таких дій на суспільство. Повною мірою не досліджені негативні наслідки впливу легалізації зброї на суспільство, перебільшується значимість позитивних наслідків легалізації зброї. Метод порівняння дозволив виявити, що світова практика легалізації зброї є неоднозначною. Багато країн різняться практикою запровадження обігу зброї та методами її регулювання. Цікавим прикладом є Австралія, яка є однією з найбільш безпечних країн за різними показниками світових агентств. Австралія довгий час ліберально ставилася до цивільного обігу зброї, але через резонансні масові вбивства з використанням вогнепальної зброї, кількість яких зростала, а число жертв збільшувалось, після кожного масового розстрілу повинна була проводити реформу. Багато зброї було викуплено та знищено зусиллями держави.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

2.1. Аналіз правосвідомості та правової культури

По-перше, слід дати визначення термінів *правосвідомість* та *правова культура*. Так, під *правосвідомістю* розуміють «сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових настанов, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формуються ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, бачення перспектив і напрямів розвитку правової системи з погляду забезпечення гідного існування людини, справедливості у міжлюдських стосунках, ефективної організації життєдіяльності держави і суспільства» [3]. Тобто правова свідомість є сукупністю суб'єктивних внутрішніх складових елементів регулювання, що належать індивіду безпосередньо.

Правова культура, у свою чергу, визначається як «якісний стан правового життя суспільства, який характеризується досягнутим рівнем розвитку правової системи – станом та рівнем правосвідомості, юридичної науки, системи законодавства, правозастосовної практики, законності і правопорядку, правової освіти, а також ступенем гарантованості основних прав і свобод людини» [3; 4].

У контексті взаємозв'язку правосвідомості та правової культури вважаємо за необхідне зазначити, що рівень правосвідомості вважається складовим елементом правової культури [3].

Як було зазначено раніше, наявність у осіб, що є суб'єктами права на зброю, відповідної культури поводження зі зброєю та високого рівня правової свідомості є необхідною передумовою для легалізації короткоствольної вогнепальної зброї чи іншого розширення існуючого на сьогодні обсягу права людини на зброю [5].

Вважаємо за необхідне виокремити чинники, котрі мають позитивний вплив як на культуру поводження зі зброєю конкретно, так і на правову культуру та правосвідомість особи загалом. На думку автора, такими факторами є:

- відповідні традиції сімейного виховання (зв'язок поколінь);
- наявність відповідних навчальних дисциплін у навчальних закладах (насамперед – школах та закладах вищої освіти);
- розвиненість спортивних секцій, гуртків, тирів та інших закладів, що сприяють підвищенню збройової культури;
- наявність загальної військової повинності в державі;
- правові звичаї, норми корпоративного права;
- популяризація любительського та спортивного мисливства [6].

У роботі розглянуто кожен із них.

По-перше, слід зазначити, що велику важливість під час виховання майбутнього володільця зброї має виховання в дитячі роки батьками та іншими старшими родичами. Підтвердженням такої тези є думка В. Михальова про розпад таких традицій суспільства, в яких функцію основного виховання молодшого покоління брали на себе дідусі та бабусі. Автор погоджується з В. Михальовим в тому, що базові навички користування зброєю раніше онуки отримували саме від дідів, оскільки батьки фактично не мали часу цим займатися. Саме такий традиційний порядок існував до 1917 р., зокрема серед козацтва [2]. На думку автора, такі традиції на сьогодні якщо не зникли загалом, то щонайменше – стали скоріш винятком, а не правилом.

Гарним прикладом можливостей такого виховання в наші дні є формування у дитини чіткого розуміння наслідків «протиправного» використання іграшкової зброї (націляння таких іграшок у бік людей чи тварин, стрільба з неї у не відведеному для цього батьками місці оселі, тримання таких іграшок у зарядженому стані тощо). Такі елементарні правила є аналогіями з реально існуючими вимогами щодо техніки безпеки поводження зі зброєю та формують у підростаючого покоління усвідомлення власної відповідальності.

Цікавим прикладом аналогічної практики є профілактично-виховні заходи поліції зарубіжних держав. Ними проводяться відповідні освітньо-ігрові програми в закладах дошкільної та шкільної освіти, під час яких поліцейські відвідують дітей і навчають їх правилам безпеки при поводженні зі зброєю. Після

того як діти дають правильні відповіді на доступні для них питання, їм видають відповідні «дозволи», які стають складовою дитячої гри з іграшковою зброєю. До таких заходів залучаються й торговельні мережі, що беруть участь у вихованні майбутніх споживачів. Такими чином в особи формується усвідомлення про наявність установленого законодавством порядку поведження зі зброєю та можливість володіння зброєю виключно на підставі відповідного дозволу [2].

По-друге, неможливо заперечувати ефективність «збройового» виховання під час відповідних уроків первинної військової підготовки, де таке навчання здійснюється компетентними особами як у контексті педагогіки, так і в контексті досвіду поведження зі зброєю. На жаль, загальновідомим є той факт, що на сьогодні в Україні велика кількість шкіл мають достатньо формальні уроки з такої навчальної дисципліни. Це перш за все пов'язано з відсутністю необхідної матеріально-технічної бази: учбової зброї (макетів), шкільних тирів, пневматичної зброї, куль до неї тощо.

Якщо розглядати норми неписаного права як фактори, що мають позитивний вплив на культуру поведження зі зброєю, то автор вважає, що в першу чергу такими слід вважати відповідні звичаї мисливсько-збройової спільноти. Наведемо приклади таких звичаїв.

По-перше, якщо мисливець добув зайця з-під чужого собаки, то він повинен віддати дичину володарю собаки, отримавши натомість споряджені патрони [7]. Такий підхід є достатньо розумним, оскільки спір двох озброєних чоловіків щодо права власності на добуту дичину може закінчуватися трагічно. Тобто реалізація зазначеного правового звичаю на практиці:

- відповідає принципу справедливості, оскільки фактично є винагородою іншому мисливцю за роботу його собаки;
- відповідає принципу пропорційності (винагорода у 2–3 споряджених патрони, на нашу думку, пропорційно відшкодовує стріляні патрони);
- виконує превентивну функцію щодо ймовірного виникнення спору з питання приналежності права власності на добутий трофей між двома озброєними особами в дикій місцевості (що підвищує ймовірність трагічних наслідків такого спору за відсутності відповідного алгоритму його вирішення);
- формує повагу серед мисливців один до одного;
- сприяє підвищенню рівня культури поведження зі зброєю та правової свідомості загалом.

По-друге, загальнорозповсюджений звичай свідчить, що під час проведення колективного загінного полювання мисливець, котрий здійснив невдалий постріл по дичині (промах), у наступному загоні не виконує роль номера, а долучається до загонщиків. На нашу думку, такий звичай спрямований на формування усвідомлення відповідальності за кожен свій постріл, поваги до роботи колег по полюванню. Слід зауважити, що будь-який (влучний чи промах) постріл під час полювання повинен здійснюватися виключно по чітко видимій

цілі, тому такий звичай відповідає вимогам техніки безпеки під час поводження зі зброєю та полювання.

Існує також велика кількість інших мисливських традицій, спрямованих на належне здійснення права природокористування, збереження тваринно-лісового фонду тощо, але не мають безпосереднього відношення до техніки безпеки поводження зі зброєю та збройової культури особистості. Однак дотримання таких звичаїв слугують підвищенню рівня правової культури та формуванню правової свідомості загалом.

2.2. Аналіз корпоративних норм

Окремо слід приділити увагу корпоративним нормам як джерелу права людини на зброю. Так, під корпоративними нормами розуміють «документи нормативного характеру, що розробляються політичними партіями, громадськими організаціями, профспілками, фондами, рухами та іншими організованими спільнотами з метою реалізації інтересів своїх членів» [3]. У контексті даного дослідження до прикладів актів, що містять такі норми, слід віднести установчі документи громадських організацій, мета діяльності та членство в яких так чи інакше пов'язані з поводженням із цивільною зброєю: «Українське товариство мисливців і рибалок» («УТМР»), «Українська асоціація власників зброї» («УАВЗ») та ін.

Корпоративні норми можуть як повторювати вимоги законодавства, що регулюють порядок поводження зі зброєю, так і встановлювати додаткові права, обов'язки та санкції за порушення корпоративних норм (у межах власної компетенції). Так, наприклад, абз. 6 п. 4.5 статуту ГО «УТМР» покладає на членів організації обов'язок «виконувати правила полювання та риболовлі, а також дотримуватися встановленого порядку придбання, зберігання, використання, реєстрації (перереєстрації) та продажу вогнепальної зброї та боєприпасів до неї» [8]. Така норма дублює вимоги чинного законодавства. Як приклад норми, що встановлює додаткові (корпоративні) санкції, наведемо п. 4.8 зазначеного статуту, котрим встановлено такі заходи громадського впливу, як санкції за порушення норм статуту: «зауваження; догана; позбавлення права полювання і риболовлі в угіддях, наданих в користування УТМР, або права брати участь у змаганнях товариства строком до двох років; виведення із складу керівних органів товариства; позбавлення звання “Почесний член Українського товариства мисливців і рибалок”; виключення із членів товариства» [8].

Окремо слід зазначити про абз. 10 п. 4.5 зазначеного статуту, який покладає на членів організації обов'язок «не вчиняти дій, що порушують етику товариських взаємовідносин на полюванні, а також дій, що завдають моральної або матеріальної шкоди Товариству чи його членам» [8]. На думку автора, зазначена норма на корпоративному рівні легітимізує звичаї мисливського товариства, котрі ми розглядали вище в цій роботі як джерело права на зброю.

Таким чином, у контексті дослідження наведених прикладів корпоративних норм погоджуємося з твердженням про те, що незважаючи на те, що корпоративні норми є «слабкішими» за юридичною силою (порівняно з нормами права), їх важливість для функціонування громадянського суспільства неможливо заперечувати, оскільки вони «поширюють свій вплив поза межами правового регулювання» та є наслідком активності людей, їх ініціативи [3].

Окремим показником позитивного впливу корпоративних норм і правових звичаїв на правосвідомість та правову культуру є факт наявності численних зареєстрованих петицій на офіційному інтернет-представництві Президента України з питань, що стосуються регулювання обігу цивільної зброї в Україні [9–12] (у тому числі – щодо зменшення обсягу такого права [13]). Крім того, Українською асоціацією власників зброї навіть був підготований власний проект закону України [14; 15], метою якого є подолання існуючих колізій та заповнення відповідних прогалин у регулюванні. Незважаючи на наявні в такому проекті недоліки, вважаємо, що сам факт його розробки (як і факти реєстрації петицій) є показником високого рівня внутрішньої самоорганізації в таких громадських утвореннях, високого рівня правосвідомості ініціаторів розробки таких проектів і прагнення збройової спільноти врегулювати проблемні питання у спосіб, передбачений законодавством.

ВИСНОВКИ

Тематика законодавчого регулювання права людини на зброю посідає почесне місце у вітчизняних та зарубіжних юридичних дослідженнях. Регламентация такого права людини може здійснюватися не тільки нормами законодавства, а й корпоративними нормами, правовим звичаєм. Такі додаткові соціальні регулятори є чинниками, котрі мають позитивний вплив на підвищення як рівня правосвідомості конкретних осіб, так і на підвищення рівні правової культури в суспільстві загалом.

Правовий вплив має багаторівневу структуру, зокрема правовий вплив проявляється на рівні сприйняття права та на рівні реалізації права. Норми, цінності, установки і стереотипи щодо правомірної поведінки транслиуються за допомогою ЗМІ, кінематографу, літератури, мистецтва, пропаганди, агітації тощо. Усе це є засобами формування інформаційно-правового середовища, яке включає в себе інформаційні потоки, канали впливу, які відчуває людина. При цьому інформація, «відірвавшись» від об'єкта відображення, стає змістом пам'яті, бере участь у психічних процесах, формує уявлення, знання, уміння, навички. Іншими словами, вона носить психологічний характер і бере участь у визначенні людиною власної поведінки.

Водночас не можна стверджувати, що існують способи достовірного вимірювання рівня правосвідомості та правової культури. Тому неможливо дати об'єктивну відповідь на питання: «чи достатній рівень культури поведінки зі зброєю у сьо-

годенному суспільстві для розширення чинного обсягу права людини на зброю в Україні?». Однак неможливо заперечувати необхідність здійснення заходів, що мають позитивний вплив як на рівень культури поведження зі зброєю безпосередньо, так і на рівень правосвідомості та правової культури загалом.

Матеріали статті можуть становити цінність для вчених-правників, юристів-практиків, студентів, викладачів, учасників законотворчого процесу та інших осіб, які цікавляться питаннями регламентації та реалізації права людини на зброю в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Бойчук Д. С. Право людини на захист: загальнотеоретична характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Бойчук Дмитро Сергійович. – Харків, 2018. – 192 с.
- [2] Михальов В. О. Зброя в побуті. Традиція генерацій як кращий «запобіжник» її про-типравному використанню / В. О. Михальов // Безпека життєдіяльності. – 2007. – № 11. – С. 39–41.
- [3] Загальна теорія держави і права : підручник / [авт. кол.: М. В. Цвік, О. В. Петришин]. – Харків : Право, 2010. – 584 с.
- [4] Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3 : Загальна теорія права / О. В. Петришин та ін. – Харків : Право, 2017. – 952 с.
- [5] Бойчук Д. С. Щодо питання про право на зброю як складову права людини на захист / Д. С. Бойчук // Прав. новели. – 2018. – № 4. – С. 9–14.
- [6] Бойчук Д. С. Право людини на захист: загальнотеоретична характеристика : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Д. С. Бойчук ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2018. – 19 с.
- [7] Тест мисливця [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ohota-ribalka.com.ua/test-okhotnika>.
- [8] Статут УТМР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uoor.com.ua/eng/about_ organization/charter.
- [9] Законодавчо затвердити право громадян України на захист [Електронний ресурс] : петиція від 29.08.2015 № 22/000040-еп / ініціатор Г. М. Учайкін // Електронні петиції : офіц. інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/40>.
- [10] Петиція власників зброї [Електронний ресурс] / Укр. асоц. власників зброї. – Режим доступу: https://zbroya.info/uk/blog/7134_persha-petitsiia-iaku-podadut-na-rozgliad-prezidentovi-ukrayini-petitsiia-vlasnikiv-zbroyi/.
- [11] Дозволити людям в сільській місцевості носіння, зберігання та використовувати не автоматичну зброю для захисту [Електронний ресурс] : петиція від 02.11.2017 № № 22/040620-еп / ініціатор М. Д. Сошенко // Електронні петиції : офіц. інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/40620>.
- [12] Зобов'язати депутатів Верховної Ради носити вогнепальну зброю [Електронний ресурс] : петиція від 23.09.2015 № 22/008823-еп / ініціатор В. Ю. Резцов // Електронні петиції : офіц. інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/8823>.

- [13] Заборонити цивільну вогнепальну зброю і боєприпаси. Держава повинна гарантувати безпеку на вулицях [Електронний ресурс] : петиція від 08.09.2015 №22/004603-еп / ініціатор А. В. Гірник // Електронні петиції : офіц. інтернет-представництво Президента України. – Режим доступу: <https://petition.president.gov.ua/petition/4603>.
- [14] Про цивільну зброю і боєприпаси [Електронний ресурс] : проект Закону України № 1135-1 від 10.12.2014, подання 10.12.2014 / ініціатори законопроекту: А. Ю. Ілленко, В. В. Амельченко, Ю. В. Бублик та ін. ; Верхов. Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809.
- [15] Обговорення «Закону про зброю» на сайті Верховної Ради [Електронний ресурс] / Укр. асоц. власників зброї. – Режим доступу: https://zbroya.info/uk/partner/uavz/blog/13900_obgovorennia-zakonu-pro-zbroiu-na-saiti-verkhovnoyi-radi/.

REFERENCES

- [1] Boichuk, D. (2018). *The human right to defense: general theoretical characteristic* (Candidate dissertation, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine).
- [2] Mikhalov, V. (2007). Weapons in everyday life. The tradition of generations as the best “fuse” for its illegal use. *Life Safety*, 11, 39-41
- [3] Tsvyk, M., & Petryshyn, O. (Eds.). (2010). *General theory of state and law*. Kharkiv: Pravo.
- [4] Petrishin, O.V. (Ed.). (2017). *The Great Ukrainian law encyclopaedia*. Kharkiv: Pravo.
- [5] Boichuk, D. (2018). On the issue of the right to arms as a part of human right to defense. *Legal Novels*, 4, 9-14.
- [6] Boichuk, D. (2018). *The human right to defense: general theoretical characteristic*. (Candidate thesis, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine).
- [7] Hunter’s test. Retrieved from <https://jagtex.blogspot.com>
- [8] Ukrainian Fellowship of Hunters and Fishermen Charter. Retrieved from http://uoor.com.ua/eng/about_organization/charter
- [9] Legislative approval of the right of citizens of Ukraine to protection: a petition from August 29, 2015 No 22/000040-ep. Retrieved from <https://petition.president.gov.ua/petition/4>
- [10] Petition of weapon owners. Retrieved from https://zbroya.info/uk/blog/7134_persha-petitsiia-iaku-podadut-na-rozgliadprezidentovi-ukrayini-petitsiia-vlasnikiv-zbroyi/
- [11] To allow people in rural areas to wear, store and use non-automatic weapons for protection: petition from 11/22/2017, No 22/040620 ep. Retrieved from: <https://petition.president.gov.ua/petition/40620>
- [12] To oblige deputies of the Verkhovna Rada to wear firearms: a petition dated September 23, 2015 No 22/008823-ep. Retrieved from <https://petition.president.gov.ua/petition/8823>
- [13] To prohibit civilian firearms and ammunition. The state should guarantee the security of the streets: a petition dated 08.09.2015 No 22/004603-ep. Retrieved from: <https://petition.president.gov.ua/petition/4603>
- [14] On civilian weapons and ammunition: draft Law of Ukraine No. 1135-1 dated December 10, 2014, submitted on December 10, 2014. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52809
- [15] Discussion of the “Law on Weapons” on the website of the Verkhovna Rada. Retrieved from https://zbroya.info/en/partner/uavz/blog/13900_obgovorennia-zakonu-pro-zbroiu-na-saiti-verkhovnoyi-radi/

Бойчук Дмитро Сергійович

Кандидат юридичних наук, асистент

Кафедра міжнародного права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна

Молодший науковий співробітник відділу планування та аналізу правових досліджень

Національна академія правових наук України

61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Dmytro S. Boichuk

Candidate of Legal Sciences, Assistant

Department of International Law

Yaroslav Mudryi National Law University

61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Junior Research Fellow of the Department of Planning and Analysis of Legal Studies

National Academy of Legal Sciences of Ukraine

61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Бойчук Д. С. Правосвідомість та правова культура як передумова розширення чинного обсягу права людини на зброю в Україні / Д. С. Бойчук // Вісн. Нац. акад. прав. наук України. – 2019. – Т. 26, № 2. – С. 13–23.

Suggested Citation: Boichuk, D. S. (2019). On the issue of legal awareness and legal culture as a precondition of the enlarging of the current amount of the right to arms in Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 26(1), 13–23.

Стаття надійшла / Submitted: 20/03/2019

Доопрацьовано / Revised: 26/04/2019

Схвалено до друку / Accepted: 20/06/2019